

עבורו, אי-הנסיגה מתל-חי היתה מובנת מאליה*'

נקדימון רוגל

במאמרה 'החלוציות הלאומית של יצחק טבנקין' כתבה אגל כפכפי: 'עבורו אי-הנסיגה מתל-חי היתה מובנת מאליה; וזאת מתוך המחשבה, שהיתה אז בגדר אמונה רוחת בין הפועלים, כי התלם הנפתח על-ידי המחרשה העברית יקבע את גבול הארץ'.¹ ובהערה קבעה א' כפכפי: 'לטענתו של רוגל, שטבנקין יעץ לעזוב את המקומות [תל-חי וכפר-גלעדי], אין כנראה אחיזה [ההדגשה שלי, נ"ד].² ייאמר מיד: אין בספרי³ לא בעמוד 81, שאליו מפנה המחברת, ולא בעמוד שלפניו — שורה אחת שבה נאמר כי 'טבנקין יעץ לעזוב את המקומות'. נאמר שם כי מתוך חרדה עמוקה לגורל הצפוי למגיני נקודות הצפון, התרה טבנקין, וחזר והתרה, בחבריו במרכז הסתדרות הפועלים החקלאים ובוועד הפועל של 'אחדות העבודה', שישבו ביפו,⁴ כי באין תגבורת בכוח-אדם ובאין סיוע ממשי מיידי — לא יהיה מנוס מפינוי הנקודות. האסמכתאות לכך רבות ונזכיר כאן רק אחדות מהן: 'מבלעדי זה [התקציב הדרוש להגנת הישובים] קיום שתי הנקודות הוא חטא'.⁵ '... מדרישה זו [להגדיל את מספר המגינים של תל-חי וכפר-גלעדי עד מאה איש] אין לותר על אף איש, ואין לדחות אף ליום. אם אין כל יום מקרי שחיטה, והמושבות אינן נחרבות הרי זה רק במקרה ועל פי נס'.⁶ 'נסיגת אחר תגדיל את הסכנה לישוב היהודי בכל נקודותיו. ונסיגת אחר כזו מבישה או שחיטת כל חברינו שמה יכולה לקרות בכל יום'.⁷ ועוד: 'כל יום יכולים לסגור את שלש נקודותינו [מטולה, כפר-גלעדי ותל-חי] משני הצדדים, אפילו מבלי מים, מבלי קמח. האנגלים והצרפתים עזבו את המקום לנפשו, אבל לנו יש שם חברים, ויש שם ישוב. הנמסור אותו להשמדה?'.⁸

נעימת החרדה והדחיפות בפניותיו של טבנקין גברה והלכה אחרי נפילת אהרן שר בתל-חי ב-6 בפברואר 1920 ובעקבותיה — הליכת עשרה ממגיני תל-חי, שתי 'צעירות' והרופא ד"ר נחום

* הערה למאמרה של איל כפכפי, 'החלוציות הלאומית של יצחק טבנקין', קתדרה, 48 (תמוז תשמ"ח), עמ' 125-144.

1 שם, עמ' 126.

2 שם, הערה 4.

3 נ' רוגל, תל-חי: חזית בלי עורף, תל-אביב 1979.

4 טבנקין עצמו ישב אותם ימים בכנרת. הוא היה נציג 'אחדות העבודה' בוועד ההגנה של הגליל התחתון, בטבריה. על פעילותו של טבנקין בחקופה זו מדובר בהרחבה במאמרי 'יצחק טבנקין והגנת הגליל העליון בחורף תר"פ (1920)', בהכנה לרפוס.

5 י.ב.מ. [=יצחק בן משה טבנקין], 'בגליל', קונטרס, כג (י' שבט תר"ף), עמ' 27-28.

6 י.ב.מ., קונטרס, כד (י"ז שבט תר"ף), עמ' 24. הדברים נכתבו ביום י"ב שבט תר"ף (1 בפברואר 1920).

7 מכתב אל בן-ציון [ישראל], [אברהם] הרצפלד בשביל המרכז, כנרת, י"ט שבט [תר"ף], אה"ע, IV-104, תיק יצחק טבנקין.

8 י.ב.מ., 'בגליל', קונטרס, כ"ז (ד' אדר תר"ף), עמ' 31.

סטרנין לדרום: '...האמנם אין אנשים? ואם אינם מוכרחים תיכף לעזוב את המקומות [ההדגשה במקור!]. ואל תדפיסו מדברי אלה'.⁹

קביעתה של א' כפכפי, שאין אחיזה לטענתי שטבנקין יעץ לעזוב את תל-חי וכפר-גלעדי מסתמכת¹⁰ על הפירוש שנתן אורי ברנר לקטע זה ממכתבו של טבנקין. ברנר פירש בגוף הטקסט כי מקומות הם 'מקומות העבודה ביהודה'.¹¹ הוא השמיט מן הנוסח של טבנקין את הבקשה 'ואל תדפיסו מדברי אלה', ואחרי '... לעזוב את המקומות' והפירוש המשיך במובאה: 'לא צריך לשמור על מקומות העבודה בכך-שמן ועוד. ימצאו בטח מהמשתחררים'.¹² טבנקין הבחין היטב, כאן ובמקומות אחרים במכתביו, בין 'מקום' ו'מקומות' במובן יישוב ובין מקומות-העבודה או מקומות לעבודה. וכי מה ראה טבנקין לבקש שלא ידפיסו מדבריו, אם אכן התכוון לעזיבת מקומות עבודה ביהודה ולא לעזיבת המקומות תל-חי וכפר-גלעדי?

ולא זו בלבד. בהמשך מביא ברנר¹³ את נוסח מכתבו של טבנקין לחבריו במרכז 'אחדות העבודה' ובהסתדרות החקלאית שלה, מיום 12 בפברואר 1920.¹⁴ שוב האיץ שם טבנקין בחבריו שיש לשלוח מתנדבים מיד: '...והעיקר, אין לדחות ליום. כבר אחרנו וכל יום מאחרים'. וכאן הוסיף טבנקין וכתב במפורש: 'ותבינו כי אין אפשרות לשמור על המקומות ועל השלמות וכך הלאה'.¹⁵ אם לא קוראים את אנשי כפר-ג. ותל-חי בחזרה [ההדגשה שלי, נ"ר]. הם מעטים ומזה כל הצרה. במקום 'אם לא קוראים את אנשי כפר-ג. ותל-חי בחזרה' ברנר קרא 'אך לא קוראים את אנשי כפר-ג. ותל-חי בחזרה'.¹⁶

התיבה 'אם' ברורה בכתב-היד לחלוטין, ואין מקום לספק בקריאתה. ואולי ביקש ברנר לנקות בכך את טבנקין אפילו מאבק ספק של 'תבוסתנות'. גם במכתב זה העיר טבנקין: 'אבקשכם לא להדפיס מדברי אלה. עס ליגט מיר יעצט ניט אין קאפ [זה לא בראש שלי עכשין]. והנה, שוב הדפיסה מערכת 'קונטרס' מן הדברים של טבנקין ודווקא בנוסח אולטימטיבי, חד-משמעי: 'אנחנו פה החלטנו להמשיך ולשלוח יום יום אנשים. אין לשמור על המקומות אם לא שולחים להם עזרה. או שעלינו לקרוא את אנשי כפר-גלעדי ותל-חי בחזרה. הם מעטים וזו כל הצרה'.¹⁷

א' ברנר 'תיקן' את מכתביו של טבנקין, אך דומני שהנוסח ב'קונטרס' כו, שנעלם מעיני משום מה, חופף את גרסתי שלי, והוא בגדר ראייה חותכת. ובכך, למה התכוונה א' כפכפי כשכתבה כי 'כנראה' אין לדברי אחיזה? מה ראתה? את מכתביו של טבנקין?¹⁸ את הנוסח של קונטרס כו? כנראה רק את הנוסח השגוי והמטעה של א' ברנר ראתה.

9 המשך המכתב אל בן-ציון, הרצפולד כשביל המרכז, לעיל, הערה 7.

10 לעיל, הערה 2.

11 א' ברנר, יצחק טבנקין ב'הגנה' (עד 1924), (מחברות מחקר, ב), אפעל 1976, עמ' 13.

12 'המשתחררים' הם החיילים שנשתחררו, או עמדו להשתחרר, מן הגדודים, בעיקר מן הגדוד 'האמריקאי', ונחשבו כחומר אנושי מתאים לעבודה חקלאית ולתגבור יישובי הצפון.

13 ברנר (לעיל, הערה 11), נספח ג, עמ' 28.

14 לבן-ציון [ישראלי], [נודד] רמז, ברל [כצנלסון], טבריה, כ"ג שבט [תר"ף], אה"ע, IV-104, תיק יצחק טבנקין. והשווה: 'אנשי העבודה החקלאית חיבים להעיר למוסדות, כי אי אפשר לעבוד במנוחה ולשמור על המשקים ושלמותם במצב כזה וביחס חוטא כזה מצד מוסדותינו המנהלים', י.ב.מ., קונטרס, כד [י"ז שבט תר"ף], עמ' 24.

16 לעיל, הערה 13.

17 קונטרס כו (ל' שבט תר"ף), עמ' 3. דברי טבנקין נכתבו שבוע לפני הופעתם בדפוס.

18 בספרי (לעיל, הערה 3), עמ' 81, הערה 73, הפניתי למכתבי טבנקין, וכפכפי, במאמרה, מפנה כאמור לספרי.